

VIDES KONSULTATĪVĀ PADOME

Nodibinājumi: „Latvijas Dabas fonds”, „Vides Izglītības fonds”, „Pasaules Dabas fonds”, „Ķemeru Nacionālā parka fonds”, „Teiču dabas fonds”, biedrības: „Latvijas Ornitoloģijas biedrība”, „Vides fakti”, „Vides aizsardzības klubs”, „Latvijas Makšķernieku asociācija”, „Latvijas ezeri”, „Zaļā brīvība”, „Ekodizaina kompetences centrs”, „Latvijas Botāniķu biedrība”, „Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija”, „Baltijas krasti”, „Zero Waste Latvija”, „Latvijas Vides pārvaldības asociācija”, „Ezeru un purvu izpētes centrs”, „Latvijas Bīskopības biedrība”, un biedrība „Baltijas Vides forums”.

Rīga, Peldu iela 26/28, LV-1494

21.04.2021.

Nr.1-15

Finanšu ministrijai

pasts@fm.gov.lv

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai

pasts@varam.gov.lv

European Commission Representation in Latvia:

comm-rep-latvia@ec.europa.eu

Par Atveseļošanas un noturības mehānisma plānu 2021.-2026.gadam un tā l.pielikumu “Nenodarīt būtisku kaitējumu”

Vides konsultatīvā padome ir izskatījusi Finanšu ministrijas Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) plāna 2021.-2026.gadam ietvaros veikto Principa “Nenodarīt būtisku kaitējumu” novērtējumu un vērš jūsu uzmanību uz sekojošo:

Būtiskā kaitējuma novērtējums ANM investīcijām nav balstīts uz vides ekspertu slēdzieniem un zinātniskos pētījumos pamatotiem datiem attiecīgajās jomās. Līdz ar to tajā izdarītie secinājumi par paredzēto investīciju ietekmi uz vidi, klimatu un bioloģisko daudzveidību ir nepilnīgi.

1.3.1.2.i. Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana

Vides organizācijas jau iepriekš brīdinājušas par šīs investīcijas neatbilstību ANM mērķiem, tāpēc vēršam jūsu uzmanību arī uz trūkumiem investīcijās plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā (1.3.1.2.i.) būtiskā kaitējuma izvērtēšanā.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (turpmāk “Putnu direktīva”), Padomes Direktīvai 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk “Biotopu direktīva”) un Ramsāres konvencija „Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi” nosaka dalībvalstu pienākumu nodrošināt aizsargājamo mitrzemju, tajā skaitā palieņu pļavu un purvu biotopu, saglabāšanu un labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanu.

Darbības, kas saistītas ar meliorāciju var būt pretrunā ES dabas aizsardzības un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas politikai sauszemes un ūdeņu ekosistēmās. Tāpat mitrzemēm un purvu biotopiem ir būtiska loma oglekļa piesaistē. Tāpēc jebkādas meliorācijas aktivitātes ir rūpīgi izvērtējamas klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības kontekstā, kā arī plašākām ietekmēm eitrofikācijas procesā uz saldūdens ekosistēmām.

Eiropas Savienības Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030. gadam cita starpā paredz šādus konkrētus mērķus:

- **Līdz 2030. gadam atjaunot ievērojamas degradētu un oglekļbagātu ekosistēmu platības; panākt, ka biotopu un sugu saglabāšanās tendences un stāvoklis nepasliktinās; panākt, ka**

vismaz 30 % sugu un biotopu ir nonākuši labvēlīgā saglabāšanās stāvoklī vai vismaz uzrāda virzību uz to.

- Vismaz 25 000 km upju atkal padarīt brīvi plūstošas.
- Vismaz 25 % lauksaimniecības zemes apsaimniekot bioloģiskās lauksaimniecības ietvaros un ievērojami palielināt agroekoloģisku metožu izmantojumu.

Atbalsts darbībām, kas saistītas ar intensīvu meliorācijas sistēmu un upju regulēto posmu atjaunošanu neatbilst šiem ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā 2030. gadam izvirzītajiem mērķiem un ANM pamatmērķim. Tāpēc uzskatām, ka **investīcija plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā ANM ietvaros nav atbalstāma.**

Papildus vēršam jūsu uzmanību uz to, ka investīcijas būtiskās kaitējuma novērtējumā jūs minat, ka *“Attiecībā uz ūdens resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, pielikumos ir projektu saraksts ar katra projekta aprakstu.”* Uzskatām, ka lai pārliecinātos par to, ka investīcija plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā nenodarīs būtisku kaitējumu, nepieciešams detalizēts katra paredzētā projekta novērtējums, un detalizēts pasākumu apraksts ietekmes uz vidi mazināšanai.

Šobrīd būtiska kaitējuma novērtējumā ietvertā informācija ir nepilnīga, jo:

1. Augstāk minētie pielikumi nav piejami novērtēšanai un nav detalizētas informācijas par katru paredzēto projektu;
2. Novērtējumā ir pretrunīgas atsauces uz to, ka “plānotajiem pasākumiem ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums” un ka “katram pasākumam tiks veikts IVN normatīvo aktu noteiktajā apjomā un ka visi nepieciešamie mazināšanas pasākumi tiks noteikti un atspoguļoti katrā no 29 pasākumiem.” Šobrīd nav pieejama detalizēta informācija par minētajiem 29 projektiem, nav skaidrs, vai ietekmes uz vidi novērtējums šiem projektiem ir piemērojams, ir vai nav veikts un kādi ir tā rezultāti.
3. Novērtējumā iekļautā atsauce uz to, ka pasākums “atbilst Dzīvotņu un putnu direktīvas prasībām” nav objektīvi izvērtējama, jo trūkst informācijas par plānotajiem projektiem.

Tāpat būtiska kaitējuma novērtējumā iekļautais apgalvojums, ka “pasākums mazinās negatīvo ietekmi uz bioloģisko daudzveidību” neatbilst patiesībai, jo plūdu risku mazināšanas infrastruktūra un meliorācijas pasākumi bieži atstāj lielāku vai mazāku negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību. Īpaši vēršam jūsu uzmanību uz to, ka saskaņā ar Latvijas 2019. gada ziņojumu Eiropas Komisijai tikai 10% ES nozīmes aizsargājamo dzīvotņu Latvijā ir labvēlīgā aizsardzības stāvoklī. Plānotās aktivitātes plūdu risku samazināšanai rada būtiskus riskus šo situāciju vēl vairāk pasliktināt.

2. 1.3.1.3.i. Ieguldījumi CO2 piesaistē un mežu noturības veicināšanā - neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža ieaudzēšana, jaunaudžu kopšana

Vides organizācijas jau iepriekš brīdinājušas par šīs investīcijas neatbilstību ANM atbalstam, tāpēc vēršam jūsu uzmanību arī uz trūkumiem investīcijas 1.3.1.3.i. būtiskā kaitējuma izvērtēšanā.

Šī investīcija un ar to saistītie pasākumi neatbilst SEG emisiju samazināšanas mērķiem, rada nopietnus draudus bioloģiskajai daudzveidībai un ANM plāna ietvaros nav atbalstāma, jo:

- Neproduktīvo mežaudžu aizstāšana un jaunaudžu kopšana ir saimnieciska rakstura pasākumi, kura mērķis ir palielināt mežaudžu ekonomisko vērtību. Tas galvenokārt atspoguļo zemes īpašnieku saimnieciskās intereses, kurām, mūsu prāt, nevajadzētu būt ANP sastāvdaļai un veicama pēc zemes īpašnieka ieskatiem ar privātiem finanšu resursiem. Jaunaudžu kopšana visbiežāk tiek veikta pēc kailcirtes. Savukārt, kailcirte rada ievērojamas CO₂ emisijas un negatīvi ietekmē bioloģisko daudzveidību. Tādējādi pasākums kopumā veicina **videi un dabai nedraudzīgas mežsaimniecības modeļa subsidētu uzturēšanu**, kā arī rada tiešus draudus **bioloģiskajai daudzveidībai, jo tiek izcirstas bioloģiski vērtīgās mežaudzes, t.sk. ES nozīmes meža dzīvotnes**. Japiemin, ka Latvijas 2019. gada ziņojumā Eiropas Komisijai, uzrādīts ES nozīmes meža dzīvotņu nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis.
- Vecās mežaudzes ir nozīmīgi Eiropas nozīmes aizsargājамie biotopi un Eiropas nozīmes aizsargājamo sugu dzīvotnes. Tāpēc šādas investīcijas iekļaušana ANP nav atbalstāma un ir pretrunā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību,

Padomes Direktīvai 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, Sugu un biotopu aizsardzības likumam un Latvijas starptautiskajām saistībām bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jomā.

- Investīcijā paredzētie pasākumi nodrošinātu ilgtermiņa CO₂ absorbciju no atmosfēras tikai tad, ja nocirstā koksne tiktu izmantota tikai būvmateriāliem un mēbelēm. Nav garantiju, ka koksne netiks izmantota tādām darbībām, kuru rezultātā absorbētais CO₂ ātrāk atgriezīsies atmosfērā, tādējādi vēl vairāk pasliktinot situāciju.
- Ņemot vērā Eiropas nozīmes zālāju biotopu nelabvēlīgo aizsardzības stāvokli Latvijā, jaunu mežu ieaudzēšana ir rūpīgi izvērtējams pasākums, kas Latvijas apstākļos nav atbalstāms ANP ietvaros.

Eiropas Savienības Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030. gadam cita starpā paredz šādus konkrētus mērķus:

- Patiesā Eiropas dabas tīklā juridiski **aizsargāt vismaz 30 % ES sauszemes teritoriju un tajā integrēt ekoloģiskos koridorus.**
- Stingri aizsargāt vismaz trešdaļu no ES aizsargājamajām teritorijām, **to vidū visus atlikušos ES pirmatnējos un senos mežus.**
- Ar skaidri noteiktiem saglabāšanas mērķiem un pasākumiem reāli pārvaldīt visas aizsargājamās teritorijas un nodrošināt tajās pienācīgu monitoringu.
- **Līdz 2030. gadam atjaunot ievērojamas degradētu un oglekļbagātu ekosistēmu platības; panākt, ka biotopu un sugu saglabāšanās tendences un stāvoklis nepasliktinās; panākt, ka vismaz 30 % sugu un biotopu ir nonākuši labvēlīgā saglabāšanās stāvoklī vai vismaz uzrāda virzību uz to.**

Lai sasniegtu šos mērķus, nav pieļaujams atbalsts tādām aktivitātēm, kas veicina veco mežaudžu izciršanu un meža atjaunošanu uz esošo un potenciālo Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu vai citu bioloģiski augstvērtīgu teritoriju rēķina. Tāpēc uzskatām, ka **investīcija 1.3.1.3.i. ANM ietvaros nav atbalstāma.**

Papildus vēršam jūsu uzmanību uz to, ka investīcijas būtiskās kaitējuma novērtējumā ir iekļauta vispārīga informācija par to, ka *“plānotie pasākumi palielinās papildus CO₂ piesaisti:*

- *meža ieaudzēšana CO₂ piesaisti palielinās par 7,9 tonnām CO₂ ekvivalenta gadā uz hektāra;*
- *jaunaudžu kopšana par 1,9 tonnām CO₂ ekvivalenta gadā uz hektāra;*
- *mežaudžu nomaiņa par 0,6 tonnām CO₂ ekvivalenta gadā uz hektāra.”*

Tā kā nav sniegta detalizēta informācija par to, kā šādas prognozes ir aprēķinātas, nav skaidrības par plānoto darbību reālo ietekmi uz klimata komponenti. Kā minēts augstāk, neproduktīvo mežaudžu nomaiņa var novest arī pie bioloģiski vērtīgu mežu nociršanas kailcirtē. Šāda, videi kaitīga mežsaimnieciska rīcība, savukārt atstāj būtisku negatīvu ietekmi gan uz klimatu, gan uz bioloģisko daudzveidību.

Ar cieņu,

Juris Jātnieks,
Vides konsultatīvās padomes priekšsēdētājs

Sagatavoja:

Lilija Apine; lilija.apine@gmail.com;

Rolands Ratfelders; rolands@zalabriviba.lv;

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU
UN SATUR LAIKA ZĪMOGU